

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS

NUTARIMAS

Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. lapkričio 11 d. nutarimu Nr. 1123 „Dėl žyminio mokesčio tarifų bei žyminio mokesčio mokėjimo ir grąžinimo tvarkos patvirtinimo“ patvirtintų žyminio mokesčio tarifų 5, 6, 7, 8, 16, 17, 19, 27.4–27.9, 29, 34 ir 36 punktų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat Lietuvos Respublikos žyminio mokesčio įstatymo 6 straipsniui ir Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 6 straipsniui

Vilnius, 1996 m. kovo 15 d.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Algirdo Gailiūno, Kęstučio Lapinsko, Zigmo Levickio, Vlado Pavilionio, Prano Vytauto Rasimavičiaus, Stasio Stačioko, Teodoros Staugaitienės, Stasio Šedbaro ir Juozo Žilio,

sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei,

dalyvaujant pareiškėjo – Lietuvos Respublikos Seimo narių grupės atstovams Seimo nariui Vidmantui Žiemeliui ir teisininkui Stasiui Juocevičiui,

suinteresuoto asmens – Lietuvos Respublikos Vyriausybės atstovei Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos Juridinio skyriaus viršininkei Leonorai Žukienei,

vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102 straipsnio pirmąja dalimi ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1 straipsnio pirmąja dalimi, viešame Teismo posėdyje 1996 m. kovo 7 d. išnagrinėjo bylą Nr. 13/95 pagal pareiškėjo – Lietuvos Respublikos Seimo narių grupės prašymą ištirti, ar Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. lapkričio 11 d. nutarimu Nr. 1123 „Dėl žyminio mokesčio tarifų bei žyminio mokesčio mokėjimo ir grąžinimo tvarkos patvirtinimo“ patvirtintų žyminio mokesčio tarifų 5, 6, 7, 8, 16, 17, 19, 27.4–27.9, 29, 34 ir 36 punktai neprieštaruoja Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat Lietuvos Respublikos žyminio mokesčio įstatymo 6 straipsniui ir Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 6 straipsniui.

Konstitucinis Teismas

nustatė:**I**

Seimas 1994 m. birželio 23 d. priėmė Žyminio mokesčio įstatymą (Žin., 1994, Nr. 51-950, Nr. 89-1712; 1995, Nr. 47-1135; 1996, Nr. 18-462), kurio 3 straipsnio antroji dalis skelbia, kad „žyminio mokesčio tarifus, išskyrus už teismų nagrinėjamas bylas ir išduodamų dokumentų nuorašus, nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė“.

Žyminio mokesčio tarifai buvo patvirtinti Vyriausybės 1994 m. lapkričio 11 d. nutarimu Nr. 1123 „Dėl žyminio mokesčio tarifų bei žyminio mokesčio mokėjimo ir grąžinimo tvarkos patvirtinimo“ su vėlesniais pakeitimais ir papildymais.

II

Pareiškėjo nuomone, Vyriausybės 1994 m. lapkričio 11 d. nutarimu Nr. 1123 „Dėl žyminio mokesčio tarifų bei žyminio mokesčio mokėjimo ir grąžinimo tvarkos patvirtinimo“ patvirtintų žyminio mokesčio tarifų 5, 6, 7, 8, 16, 17, 19, 27.4–27.9, 29, 34 ir 36 punktuose nustatyti tarifai yra nepagrįstai dideli ir neatitinka Žyminio mokesčio įstatymo 6 straipsnio nuostatų, nes pagal šį straipsnį žyminis mokestis įskaitomas į biudžetą ir iš jo turi būti išlaikoma tik įstaiga, atliekanti veiksmus ar išduodanti juridinę galią turinčius dokumentus, už kuriuos imamas šis mokestis.

Pareiškėjo manymu, Vyriausybė, nuolat didindama žyminį mokestį, pavertė jį priemone neteisėtai papildyti biudžetą ir tuo faktiškai perėmė Seimo funkcijas, numatytas Konstitucijos 67 straipsnio 15 punkte („nustato valstybinius mokesčius ir kitus privalomus mokėjimus“).

Be to, teigia pareiškėjas, Vyriausybė, nepagrįstai didindama žyminio mokesčio tarifus, riboja ūkinės veiklos laisvę ir iniciatyvą (Konstitucijos 46 straipsnio pirmoji dalis), žmonių galimybes laisvai pasirinkti verslą (Konstitucijos 48 straipsnio pirmoji dalis).

Šie Vyriausybės veiksmai sudaro sąlygas monopolizuoti rinką, kadangi smulkūs ir vidutiniai verslininkai yra finansiškai nepajėgūs sumokėti didelių žyminių mokesčių ir todėl užleidžia pelningiausias rinkas stambioms kompanijoms ir monopolijoms (pažeidžiama Konstitucijos 46 straipsnio trečioji, ketvirtoji ir penktoji dalys).

Pareiškėjas taip pat mano, kad Vyriausybės nustatyti nepagrįstai dideli žyminio mokesčio tarifai riboja konkurenciją, nes jie trukdo steigti naujus ūkio subjektus, keisti jų veiklos pobūdį (Konkurencijos įstatymo 6 straipsnis).

Remdamasis išdėstytais motyvais, pareiškėjas prašo pripažinti, kad Vyriausybės 1994 m. lapkričio 11 d. nutarimu Nr. 1123 „Dėl žyminio mokesčio tarifų bei žyminio mokesčio mokėjimo ir grąžinimo tvarkos patvirtinimo“ patvirtintų žyminio mokesčio tarifų 5, 6, 7, 8, 16, 17, 19, 27.4–

27.9, 29, 34 ir 36 punktai prieštarauja Konstitucijos 46 straipsniui, 48 straipsnio pirmajai daliai, 67 straipsnio 15 punktui, taip pat Žyminio mokesčio įstatymo 6 straipsniui ir Konkurencijos įstatymo 6 straipsniui.

III

Suinteresuoto asmens atstovė paaiškino, kad pareiškėjo prašymas nepagrįstas ir Vyriausybės 1994 m. lapkričio 11 d. nutarimu Nr. 1123 patvirtintų žyminio mokesčio tarifų ginčijami punktai neprieštarauja Konstitucijai ir Žyminio mokesčio bei Konkurencijos įstatymams ir pateikė tokius kontrargumentus. Jos nuomone, pareiškėjas neteisingai interpretuoja Žyminio mokesčio įstatymo 6 straipsnį, t. y. kad iš žyminio mokesčio turi būti išlaikoma tik įstaiga, atliekanti veiksmus ar išduodanti juridinę galią turinčius dokumentus, už kuriuos imamas šis mokestis.

Žyminio mokesčio įstatymo 6 straipsnis nustato, jog žyminis mokestis įskaitomas į biudžetą, iš kurio išlaikoma įstaiga, atliekanti veiksmus ar išduodanti juridinę galią turinčius dokumentus, už kuriuos imamas šis mokestis, tačiau tai, suinteresuoto asmens atstovės nuomone, nereiškia, kad šis mokestis skiriamas tik žyminį mokestį imančiai įstaigai išlaikyti. Žyminis mokestis, taip pat ir kiti Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyti mokesčiai bei kitos įmokos į biudžetą sudaro valstybės ir savivaldybių biudžetų pajamas, iš kurių yra išlaikomos visos biudžetinės įstaigos.

Suinteresuoto asmens atstovė mano, jog Vyriausybė, nustatydamą žyminio mokesčio tarifus, neperėmė Seimo funkcijų ir neviršijo savo kompetencijos, kadangi tai jai yra pavesta įstatymo, todėl ji pati renkasi, pagal kokius kriterijus nustatoma licencijavimo tvarka.

Dėl pareiškėjo teiginio, jog Vyriausybė, nepagrįstai didindama žyminio mokesčio tarifus, riboja ūkinės veiklos laisvę ir iniciatyvą, žmonių galimybes pasirinkti verslą, suinteresuoto asmens atstovė paaiškino, kad Vyriausybė nustato didesnę žyminį mokestį tik neskatinamai ar itin pelningai veiklai (prekiavimas alkoholiniais gėrimais, loterijų organizavimas, metalų supirkimas ir perdirkimas, komutacinių tarptautinio telefono ryšių paslaugų teikimas, naftos produktų importavimas ir eksportavimas bei kt.). Kiti žyminio mokesčio tarifai, jos nuomone, yra palyginti nedideli (5, 10, 25, 100, 150 Lt).

Suinteresuoto asmens atstovė taip pat mano, jog pareiškėjas, teigdamas, kad žyminio mokesčio tarifai riboja konkurenciją, trukdo steigti naujus ūkio subjektus, keisti jų veiklos pobūdį, turėtų pateikti duomenis, pagrįstus tokia ūkio subjektų komercinės-ūkinės veiklos ekonomine analize, nes be šių duomenų neįmanoma padaryti išvadų, ar Vyriausybės nustatyti žyminio mokesčio tarifai trukdo steigti naujus ūkio subjektus, keisti jų veiklos pobūdį, ar ne.

Teismo posėdžio metu pareiškėjo ir suinteresuoto asmens atstovai savo teiginius patvirtino.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

Mokesčiai yra vienas iš seniausių finansinių institutų, naudojamas valstybei reikalingoms pajamoms sukaupti. Šiuolaikinės valstybės naudoja ir kitus mokėjimus kaip valstybės biudžeto pajamas.

Finansų teisė mokesčius apibrėžia kaip valstybinės valdžios organų nustatytus, privalomus ir individualiai neatlygintinus juridinių ir fizinių asmenų mokėjimus į valstybės (savivaldybės) biudžetą (tam tikrais atvejais – į nebiudžetinius tikslinius fondus) nurodant jų dydį bei mokėjimo terminą.

Pagrindinė mokesčių paskirtis – fiskalinė, todėl jie naudojami kaip valstybės išdo, skirto tenkinti visuomenės ir valstybės interesams, pajamų šaltinis. Be to, mokesčiais reguliuojami valstybėje vykstantys socialiniai-ekonominiai procesai.

Atkūrus nepriklausomą Lietuvos valstybę buvo pradėta vykdyti mokesčių sistemos reforma. Jau 1990 m. buvo priimti Juridinių asmenų pelno mokesčio ir Fizinių asmenų pajamų mokesčio laikinasis įstatymai. Vėliau, 1993 m., buvo išleistas Pridėtinės vertės mokesčio įstatymas, 1994 m. – Akcizų įstatymas ir kiti mokesčius reglamentuojantys įstatymai.

1995 m. birželio 28 d. buvo išleistas Mokesčių administravimo įstatymas (Žin., 1995, Nr. 61-1525), kurio 5 straipsnyje pateiktas Lietuvos Respublikoje taikomų mokesčių sąrašas. Mokesčių įstatymais ir šiuo įstatymu yra sukurta vieninga mokesčių sistema, jungianti visus mokesčius, kitus mokėjimus bei rinkliavas.

1. Dėl Vyriausybės 1994 m. lapkričio 11 d. nutarimu Nr. 1123 „Dėl žyminio mokesčio tarifų bei žyminio mokesčio mokėjimo ir grąžinimo tvarkos patvirtinimo“ patvirtintų žyminio mokesčio tarifų 5, 6, 7, 8, 16, 17, 19, 27.4–27.9, 29, 34 ir 36 punktų atitikimo Konstitucijos 67 straipsnio 15 punktui ir Žyminio mokesčio įstatymo 6 straipsniui.

Konstitucijos 67 straipsnio 15 punkte įtvirtinta, kad Seimas „nustato valstybinius mokesčius ir kitus privalomus mokėjimus“.

Mokesčių administravimo įstatymo 2 straipsnyje mokesčio sąvoka apibrėžiama kaip „mokesčio įstatyme mokesčio mokėtojui nustatyta pinigine prievole valstybei, kad būtų gauta pajamų valstybės (savivaldybės) funkcijoms vykdyti“.

Kad būtų įvertinta, ar Vyriausybė turėjo teisę nustatyti žyminio mokesčio tarifus, reikia išsiaiškinti, kokią vietą valstybės nustatytų valstybės pajamų sistemoje užima žyminis mokestis kaip tokių pajamų (mokėjimų) teisinė forma ir kuo žyminio mokesčio teisinių santykių turinys skiriasi nuo kitų mokėjimų.

Konstitucijos 127 straipsnio antrojoje dalyje nustatyta: „Valstybės biudžeto pajamos formuojamos iš mokesčių, privalomų mokėjimų, rinkliavų, pajamų iš valstybinio turto ir kitų įplaukų.“ Taigi pagal Konstituciją gali būti išskiriamos penkios valstybės biudžeto pajamų teisinės formos (reguliarūs mokesčiai, kiti privalomi mokėjimai, rinkliavos, pajamos iš valstybinio turto, kitos įplaukos). Jos detalizuojamos atskiruose įstatymuose. Konstitucijoje žyminis mokestis neminimas, vadinasi, jis priklauso vienai iš minėtų valstybės biudžeto pajamų teisinių formų. Sugretinus Konstitucijos 67 straipsnio 15 punkte minimas biudžeto pajamų teises formas su 127 straipsnio nuostatomis darytina išvada, kad ne visos biudžeto pajamų teisinės formos turi tokią pat teisinę reikšmę bei vienodą teisinį reguliavimą. Tai reiškia, kad Konstitucijoje yra nustatyta galimybė Seimui įvairiai reguliuoti valstybės biudžeto pajamas atsižvelgiant į jų teises formas.

Pagal Mokesčių administravimo įstatymo 2 straipsnį mokesčio įstatymas yra „Lietuvos Respublikos įstatymas, kuris nustato mokestį, rinkliavą ar kitą įmoką į valstybės (savivaldybės) biudžetą...“. Žyminis mokestis buvo įvestas 1994 m. birželio 23 d. priėmus Žyminio mokesčio įstatymą, kuris įsigaliojo nuo 1995 m. sausio 1 d. Iki Žyminio mokesčio įstatymo priėmimo šiuos teisinius santykius reguliavo Vyriausybės 1993 m. kovo 12 d. nutarimas Nr. 163 „Dėl valstybinės rinkliavos“.

Žyminis mokestis, nors ir pavadintas mokesčiu, savo esme skiriasi nuo mokesčių tikrąja to žodžio prasme (reguliarų mokesčių), kadangi yra tiesiogiai atlygintinio pobūdžio. Jis mokamas už valstybės institucijų atliekamus veiksmus ir išduodamus juridinę galią turinčius dokumentus (Žyminio mokesčio įstatymo 1 straipsnis). Tokie mokėjimai paprastai yra vienkartiniai. Tuo tarpu mokesčiams būdinga tai, kad jie reguliariai mokami nustatytais laiko tarpais ir tiesiogiai nėra atlygintinio pobūdžio, t. y. juos sumokėjus valstybės įstaigai, priėmusiai šį mokestį, neatsiranda prievolės atlikti kokius nors veiksmus ar suteikti konkrečią paslaugą mokesčio mokėtojui.

Atlygintinumai yra būdingas tokiai valstybės biudžeto pajamų teisei formai kaip rinkliava. Mokesčių administravimo įstatymo 2 straipsnyje rinkliava apibrėžiama kaip „įstatymo nustatyta pinigine prievole asmeniui už jam suteikiamas tam tikras valstybės institucijų paslaugas. Rinkliavos yra papildomas pajamų šaltinis valstybės (savivaldybės) funkcijoms vykdyti“. Taigi valstybinės rinkliavos, kaip ir žyminio mokesčio, teisinių santykių bendras turinys yra analogiškas. Jie skiriasi tik kaip bendroji ir specialioji teisinė kategorija.

Be to, žyminis mokestis, kaip ir rinkliava, turi dvišalį pobūdį, t. y. teisinių santykių, atsirandančių sumokant jį, subjektai turi atitinkamas teises ir pareigas. Pagal Žyminio mokesčio įstatymo 2 straipsnį „žyminį mokestį moka juridiniai ir fiziniai asmenys už valstybės institucijų atliekamus ar išduodamus juridinę galią turinčius dokumentus“. Todėl valstybinė įstaiga, kaip privalomas šių teisinių santykių subjektas, imanti žyminį mokestį, privalo atlikti atitinkamus

veiksmus mokesčio mokėtojo naudai, pvz., duoti leidimą užsiimti kokia nors veikla, suteikti kokias nors paslaugas ir pan. Antra vertus, žyminio mokesčio mokėtojas savo ruožtu turi teisę reikalauti iš valstybės įstaigų, priėmusių mokestį, atlikti atitinkamus veiksmus ar suteikti konkrečią paslaugą mokesčio mokėtojui. Toks teisinių santykių, atsirandančių sumokant šiuos mokesčius, subjektų teisių ir pareigų abipusis ryšys suteikia joms atlygintinį pobūdį.

Skirtingai nuo reguliarių mokesčių, kurie visada yra privalomi, žyminis mokestis, kaip ir kitos rinkliavos, gali būti privalomas arba savanoriškas. Privalomas rinkliavų pobūdis pasireiškia tuo, kad numatytais atvejais jų nesumokėjus jos bus išieškotos įstatymų nustatyta tvarka. Tačiau reguliarių mokesčių ir privalomų rinkliavų, taigi ir žyminio mokesčio, mokėjimo pagrindai nevienodi: mokesčiai mokami esant nuolatiniam apmokestinamam objektui, o privalomų rinkliavų mokėjimo pagrindai yra du: apmokestinamas objektas ir valstybės kompetentingų įstaigų juridiniams ir fiziniams asmenims atlikti veiksmai ar suteiktos paslaugos.

Dauguma rinkliavų, kaip ir žyminis mokestis, paprastai yra savanoriški mokėjimai, t. y. asmuo, norėdamas kokios nors valstybės įstaigos paslaugos ar veiksmo, sutinka sumokėti žyminį mokestį ar kitą rinkliavą prieš atliekant veiksmus ar išduodant juridinę galią turinčius dokumentus ir tuo pagrindu jis įgyja teisę reikalauti atlikti pageidaujamus veiksmus ar išduoti jam reikalingus dokumentus.

Žyminio mokesčio įstatymo 6 straipsnyje nustatyta, kad „žyminis mokestis įskaitomas į biudžetą, iš kurio išlaikoma įstaiga, atliekanti veiksmus ar išduodanti juridinę galią turinčius dokumentus, už kuriuos imamas šis mokestis“. Bet tai nereiškia, kad šis mokestis skiriamas tik jį imančiai įstaigai išlaikyti. Žyminis mokestis yra įskaitomas į biudžetą, iš kurio išlaikomos visos biudžetinės įstaigos, taip pat ir šį mokestį imanti įstaiga.

Konstitucijos 127 straipsnio pirmojoje dalyje nustatyta: „Lietuvos biudžetinę sistemą sudaro savarankiškas Lietuvos Respublikos biudžetas, taip pat savarankiški savivaldybių biudžetai.“ Pagal Biudžetinės sandaros įstatymo 11 straipsnio pirmąją dalį Lietuvos Respublikos valstybės biudžetas yra centralizuotas finansinių išteklių fondas. Šio straipsnio antrojoje dalyje nustatyta: „Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto sukaupti finansiniai ištekliai yra naudojami bendravalstybinėms reikmėms finansuoti...“ To paties įstatymo 13 straipsnyje išdėstyta, kokioms bendravalstybinėms reikmėms skiriami valstybės biudžeto asignavimai. Konkrečiai šio straipsnio 7 punkte nustatyta: „valstybinės valdžios, valstybės valdymo ir teisėtvarkos įstaigoms išlaikyti“. Per valstybės biudžetą taip pat perskirstomi finansiniai ištekliai savivaldybių poreikiams tenkinti.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, negalima teigti, kad Vyriausybė, nustatydamą žyminio mokesčio tarifus, perėmė Seimo funkcijas, nes patį žyminį mokestį įvedė ne Vyriausybė, bet Seimas, išleisdamas Žyminio mokesčio įstatymą. Šio įstatymo 3 straipsnio pirmojoje dalyje

nustatytas mokesčio objektas, t. y. nurodyta, už ką imamas žyminis mokestis, o antroje šio straipsnio dalyje nustatyta: „Žyminio mokesčio tarifus, išskyrus už teismų nagrinėjamas bylas ir išduodamų dokumentų nuorašus, nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė.“

Pagal Konstitucijos 94 straipsnio 2 punktą Vyriausybė „vykdo įstatymus ir Seimo nutarimus dėl įstatymų įgyvendinimo“. Tai taip pat numatyta Vyriausybės įstatymo 21 straipsnio 2 punkte.

Vyriausybė, nustatydamą žyminio mokesčio tarifus, įvykdė įstatymo reikalavimą. Tuo ji nepažeidė Konstitucijos 67 straipsnio 15 punkto nuostatos, kadangi naujų mokesčių ar privalomų mokėjimų neįvedė, o tik nustatė pačius žyminio mokesčio tarifus. Taigi darytina išvada, kad Vyriausybės 1994 m. lapkričio 11 d. nutarimu Nr. 1123 patvirtintų žyminio mokesčio tarifų ginčijami punktai neprieštarauja Konstitucijos 67 straipsnio 15 punktui ir Žyminio mokesčio įstatymo 6 straipsniui.

2. Dėl Vyriausybės 1994 m. lapkričio 11 d. nutarimu Nr. 1123 „Dėl žyminio mokesčio tarifų bei žyminio mokesčio mokėjimo ir grąžinimo tvarkos patvirtinimo“ patvirtintų žyminio mokesčio tarifų 5, 6, 7, 8, 16, 17, 19, 27.4–27.9, 29, 34 ir 36 punktų atitikimo Konstitucijos 46 straipsniui, 48 straipsnio pirmajai daliai ir Konkurencijos įstatymo 6 straipsniui.

Pareiškėjas savo prašyme teigia, kad Vyriausybė, nustatydamą nepagrįstai didelius žyminio mokesčio tarifus, riboja ūkinės veiklos laisvę ir iniciatyvą, žmonių galimybes laisvai pasirinkti verslą, taip pat kad šie veiksmai sudaro sąlygas monopolizuoti rinką, riboja konkurenciją.

1. Konstitucijos 46 straipsnio pirmosios dalies nuostata, kad „Lietuvos ūkis grindžiamas privačios nuosavybės teise, asmens ūkinės veiklos laisve ir iniciatyva“, yra glaudžiai susijusi su Konstitucijos 48 straipsnio pirmojoje dalyje įtvirtinta žmogaus teise laisvai pasirinkti darbą bei verslą. Abi šios nuostatos taip pat siejasi su Konstitucijoje įtvirtintu visų asmenų lygybės įstatymui, teismui bei kitoms valstybės institucijoms principu (Konstitucijos 29 straipsnio pirmoji dalis) ir Konstitucijos 46 straipsnio trečiosios dalies nuostata, jog valstybė reguliuoja ūkinę veiklą taip, kad ji tarnautų bendrai tautos gerovei. Visos šios konstitucinės nuostatos, viena kitą sąlygodamos, sudaro konstitucines prielaidas leisti įstatymus, kuriais reaguojama į tautos ūkio būklę, ekonomikos ir socialinio gyvenimo įvairovę bei kintamumą.

Konstitucinis Teismas jau yra konstatavęs, kad įstatymu gali būti nustatytas nevienodas teisinis reguliavimas tam tikrų asmenų, esančių skirtingose padėtyse, kategorijų atžvilgiu. Tai taikytina ne tik fiziniams, bet ir juridiniams asmenims, nes jie paprastai yra fizinių asmenų susivienijimai (Konstitucinio Teismo 1996 m. vasario 28 d. nutarimas – Žin., 1996, Nr. 20-537). Taigi ir žmogaus teisė laisvai pasirinkti vienas ar kitas darbo bei verslo rūšis gali būti reguliuojama įvairiai. Ši teisė pirmiausia yra siejama su įvairiais natūraliais reikalavimais, t. y. su kiekvieno asmens sugebėjimais ir galimybėmis. Šie reikalavimai gali būti įvairūs: tam tikro išsilavinimo

turėjimas, moralinės ir kitos savybės (pvz., gydytojams, mokytojams, teisėjams, prokurorams ir kt.), specialios teisės įgijimas (pvz., vairuotojams) ir pan. Galimybę laisvai pasirinkti verslą taip pat riboja natūralūs reikalavimai, pvz., pradinio kapitalo turėjimas. Žmogus, neturėdamas reikiamų materialinių sąlygų, negalėtų realiai pasinaudoti šia teise. Todėl, pasirinkdamas darbą ir verslą, žmogus jau iš anksto žino, kad jam reikia turėti tam tikrą išsilavinimą ar sumokėti tam tikrus mokesčius, ir pagal savo sugebėjimus bei galimybes nusprendžia, ką jam pasirinkti. Svarbiausia, kad laisvo pasirinkimo galimybė asmeniui nebūtų apribota tiesiogiai, normine tvarka, t. y. jam negali būti draudžiama pasirinkti kokį nors darbą ar verslą.

Konkrečiai pats mokesčio ar rinkliavos tarifas neapriboja žmogaus teisės laisvai pasirinkti darbą bei verslą. Laikantis nuomonės, jog vienoks ar kitoks mokesčio tarifas riboja žmogaus teisę laisvai pasirinkti darbą bei verslą, galima prieiti prie išvados, kad jau patys mokesčiai, nustatomi atskirų ūkio ar verslo šakos subjektams, apriboja šią žmogaus teisę.

2. Konstitucijos 46 straipsnio ketvirtojoje dalyje nustatyta: „Įstatymas draudžia monopolizuoti gamybą ir rinką, saugo sąžiningos konkurencijos laisvę.“ Konkurencijos įstatymo 2 straipsnyje konkurencija apibrėžiama kaip varžybos, kurių metu ūkiniai subjektai, nepriklausomai veikdami rinkoje, riboja vienas kito galimybes dominuoti toje rinkoje.

Pareiškėjo teiginys, kad nepagrįstai dideli žyminio mokesčio tarifai riboja konkurenciją, nes trukdo steigti naujus ūkio subjektus ir todėl prieštarauja Konkurencijos įstatymo 6 straipsniui, vertintinas tik kaip bendra prielaida, nes ji negrindžiama nustatytais teisiniais konkrečių tarifų taikymo atskiriems ūkio subjektams faktais. Tuo tarpu vertinti bendrai visų žyminio mokesčio tarifų atskiroms ūkio šakoms skirtingus dydžius kaip ribojančius konkurenciją apskritai reikštų neigimą galimybės reguliuoti ūkinę veiklą taip, kad būtų atsižvelgiama į tautos ūkio būklę, ekonomikos ir socialinio gyvenimo įvairovę bei kintamumą. Vyriausybės nustatyti žyminio mokesčio tarifai ribotų konkurenciją, jeigu jie būtų nevienodi tos pačios kategorijos (ūkio ar verslo šakos) asmenims, t. y. vieniems ūkio subjektams vienokie, o kitiems – kitokie. Vieni asmenys būtų diskriminuojami, o kitiems suteikiamos privilegijos. Tuo tarpu Vyriausybė nustatė vienodus žyminio mokesčio tarifus visiems tos pačios ūkio ar verslo rūšies subjektams.

Analogiškai vertintinas ir pareiškėjo teiginys, kad tokie Vyriausybės veiksmai sudaro sąlygas monopolizuoti rinką. Žyminio mokesčio tarifų nustatymas pats savaime nereiškia, jog sudaromos sąlygos monopolizuoti rinką, t. y. įvesti monopolį. Monopolis suprantamas kaip išimtinis asmens, asmenų grupės ar valstybės teisė veikti kurioje nors srityje. Tuo tarpu Vyriausybė, nustatydamas skirtingus žyminio mokesčio tarifus atskiroms ūkio ar verslo šakoms, jokiam ūkio subjektui ar asmenų grupei nesuteikė išimtinės teisės veikti atskiroje ūkio ar verslo srityje ir tuo neapribojo ūkinės veiklos laisvės bei iniciatyvos.

Atsižvelgiant į išdėstytus motyvus darytina išvada, kad Vyriausybės 1994 m. lapkričio 11 d. nutarimu Nr. 1123 patvirtintų žyminio mokesčio tarifų ginčijami punktai neprieštarauja Konstitucijos 46 straipsniui, 48 straipsnio pirmajai daliai ir Konkurencijos įstatymo 6 straipsniui.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102 straipsniu, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 53, 54, 55 ir 56 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nutaria:

Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. lapkričio 11 d. nutarimu Nr. 1123 „Dėl žyminio mokesčio tarifų bei žyminio mokesčio mokėjimo ir grąžinimo tvarkos patvirtinimo“ patvirtintų žyminio mokesčio tarifų 5, 6, 7, 8, 16, 17, 19, 27.4–27.9, 29, 34 ir 36 punktai neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat Lietuvos Respublikos žyminio mokesčio įstatymo 6 straipsniui ir Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 6 straipsniui.

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Nutarimas skelbiamas Lietuvos Respublikos vardu.

Konstitucinio Teismo teisėjai:

Algirdas Gailiūnas

Kęstutis Lapinskas

Zigmas Levickis

Vladas Pavilionis

Pranas Vytautas Rasimavičius

Stasys Stačiokas

Teodora Staugaitienė

Stasys Šedbaras

Juozas Žilys